

SZEVERÉNYI SÁNDOR

**Mire jó egy nganaszan online diakrón
kognitív onomasziológiai szótár?¹**

The aim of the paper is to introduce the theoretical basis of the diachronic cognitive onomasiological online dictionary of the Samoyedic languages. The main focus is to compile the section of the Nganasan language. In order to create this dictionary, a specific structure and program needs to be built. Since the relations of the word forms and their meanings are classified by formal and semantic/cognitive points of view, the existing diachronic and synchronic lexicographical programmes do not relate to this project. These classifications allow different and complex search and browse capabilities, which will provide easy access to the dictionary. Building the section of Nganasan is perfectly realistic, and would create a "historical thesaurus" of the Nganasan language. Once the Lexicographical Program is created, the database can be extended in several directions (e.g. as regards the number of the languages, lexemes, concepts, semantic domains, analytical part, etc.). The classification of the relations between lexemes will require basic research such as etymological, and areal linguistic study. The systemizing of the classifications could result in new discoveries relating to the modeling of lexical pathways. It is time for Siberia to become part of the "cognitive linguistic map".

Keywords: Nganasan, diachron onomasiology, lexicography, lexicology.

1. Bevezetés

A dolgozat célja, hogy bemutassa, hogy mit kell tudnia egy diakrón kognitív onomasziológiai szótárnak. A téma aktualitását az adja, hogy 2012 tavasza óta dolgozunk a Szegedi Tudományegyetem Finnugor Nyelvtudományi Tanszékén a nganaszan nyelv online diakrón kognitív onomasziológiai szótárán (OTKA

---

¹ Előadásként elhangzott Pécsen, a Schmidt Éva – Hajdú Péter Emlékkonferencián, 2012. október 13-án. Külön szeretném megköszönni lektoraimnak nagyon részletes és alapos jelentésüket, mindkettő nagyon inspiráló volt számomra. Természetesen minden hiány és hiba az én felelősségem. A nyitva hagyott kérdéseket egy következő dolgozatban fogom megválaszolni.

K100854²). A szótárnak 2015 tavaszára kell elkészülnie, de az igazi – egyelőre távlati cél – a szamojéd nyelvek szótárának megalkotása, s az egészen távoli, már-már utópisztikusnak tekinthető cél az észak-szibériai nyelvek beépítése a rendszerbe. Utóbbi két cél megvalósítása természetesen alapvetően függ attól, hogy a nganaszan nyelvre kidolgozott program és rendszer mennyire lesz alkalmazható a többi nyelv esetében, azaz a nyelvspecifikus és nyelveken átívelő jegyeket hogyan tudjuk egyazon rendszerben kereshető formában megjeleníteni – itt elsősorban a technikai megvalósítás okozhat problémát, a tartalmi megvalósítás igazából „tudományszervezési” kérdés...

A dolgozat első részében azt fejtem ki, hogy mitől lesz egy szótár diakrón kognitív onomasziológiai (és hogy miért kell ilyen hosszú nevet adni neki), valamint hogy hogyan és hol illeszkedik ez a nemzetközi történeti lexikológiai és lexikográfiai folyamatokba. A dolgozat második felében pedig néhány előzetes eredményt és felhasználási lehetőséget mutatok be immár nganaszan példákon keresztül.

Felmerül a kérdés – teljes joggal – hogy manapság, amikor az uralisztikában és a veszélyeztetett nyelvek kutatásában a dokumentáció és a szinkrón leírás az elsődleges feladat, miért foglalkozunk történeti kérdésekkel.

Ha a szamojéd nyelvek felől közelítjük meg a kérdést, akkor a következőket állítjuk:

(i) A szamojéd nyelvek szókészletének csak az uráli/szamojéd eredetű rétege rendszerezett, köszönhetően elsősorban Juha Janhunnen alapvető munkájának (1977), illetve a későbbiekben más kutatók eredményeinek (elsősorban Helimski tanulmányainak). Egyfelől azonban az összamojéd anyag is régóta megérett egy újabb felülvizsgálatra és szintézisre, a „legfrissebb” szamojéd családfák tükrében azt is újra kell gondolni, hogy milyen megfelelések számítanak egyáltalán összamojéd etimológiának. Másfelől pedig az elmúlt években megsokszorozódott az elérhető szamojéd nyelvi anyag (ez a nganaszra különösen igaz), és ezek történeti feldolgozása csak minimális mértékben történt meg.

(ii) Ebből következik, hogy az egyes szamojéd nyelveknek nincsenek történeti-etimológiai szótárai. A szamojéd/uráli eredetűnek minősített szavak száma minimális része a ma ismert szókészletnek, saját számítások szerint a nganasz szókészlet kb. 15%-a.

(iii) A szamojéd nyelveket érintő areális kutatások szórványosnak tekinthetők, ez vonatkozik a lexikai kölcsönzések vizsgálatára is. Van néhány publikáció, amely lexikális kölcsönzésekkel foglalkozik részben vagy teljesen, és kiállta az idő próbáját (a legfontosabbak a teljesség igénye nélkül: Aikio 2002; Anikin 2000; Futaky 1983, 1990; Hajdú 1953; Helimski 1997, 1982, 2000b, 2000c,

---

² A projektben egy kutató – jelen írás szerzője –, valamint egy technikus, Tóth Attila (JGYPK) és egy hallgató, Tóth Péter (SZTE) vesz részt.

2000d; Janhunen 1977a.;Kostjakov 1984; Poljakov 1980; Róna-Tas 1980, 1988; Stachowski 1998; Terent'ev 1999; Werner 2002). Külön ki kell emelni Helimski és Anikin 2007-ben megjelent munkáját, amelyben a szamojéd nyelvek és a mandzsu-tunguz nyelvek kapcsolatait összegezték. Ez a munka – minden érénye ellenére – szinte több kérdést vet fel, mint amennyit megold. Például nyitva hagy olyan kérdéseket, mint az északi-szamojéd alapnyelv (?) státusa, bevezet olyan nyelvi rétegeket, amelyek máshol, korábban nem szerepelnek (pl. korai és kései proto-szamojéd). Jól látható, hogy tennivaló van bőven.

Továbbá, noha az elsődleges kutatási területté az elmúlt években a nyelvi dokumentáció és az azt követő szinkrón nyelvi leírás vált, élénkülés tapasztalható Szibéria nyelveinek történeti lexikográfiai kutatásának a területén is – és ezt munkát gyakran éppen azok végzik el, akik a nyelvészeti dokumentációs munkálatokban is élen járnak. Hogy csak a legfrissebb eredményeket említsük: Irina Nikolaeva történeti jukagír szótára (2006), Michael Fortescue és társainak összehasonlító eszkimó–aleut szótára (1994, 2010), Fortescue csukcs–kamcsatkai etimológiai szótára (2005), a jelenleg is készülő jenyiszeji etimológiai szótár (Edward Vajda és Heinrich Werner közös munkája), valamint a nyivh és a csukcs-kamcsatkai nyelvek kapcsolatát kutató munkák (Fortescue 2011). Azaz megfordulni látszik a hagyományos kutatás iránya: nem az a kutatás célja, hogy megbizonyítsuk Szibéria nyelveinek rokonságát, hanem az, hogy készítsünk minél pontosabb, bővebb nyelvi leírást az egyes nyelvekről, kisebb nyelvcsaládokról, majd annak alapján kezdjük el kutatni az egyes nyelvek történetét, és azt, hogy az egyes nyelvek mikor és milyen kapcsolatban állhattak egymással, illetve a hangsúly az összehasonlító történeti nyelvészet felől eltolódik az egyes nyelvek történeti kutatása felé.

2. Elméleti és tudománytörténeti háttér

2.1. Ha egyszerűen akarjuk megfogalmazni, akkor a diakrón kognitív onomasziológiai szótár nem más, mint egy nyelv történeti-etimológiai szótára és még valami plusz: a diakrón lexikális tipológia fontos produktuma. A diakrón kognitív onomasziológiai szótár a következőkben nyújt többet egy hagyományos történeti-etimológiai szótárnál:

a) Minősíti az egymással összefüggő szótári alakok közötti formális és kognitív kapcsolatokat. Ez egyfelől jelenti az eddigi szekunder szakirodalom feldolgozását, átfogó rendszerezését, másfelől új (etimológiai, areális) alaputatást is szükségessé tesz, hiszen a szótár nemcsak azt teszi láthatóvá, amit tudunk, hanem azt is, amit nem: azaz az ismeretlen eredetű szótári elemeket.

b) Rendszerezi az így minősített formális és kognitív kapcsolatokat, ezáltal lehetővé teszi, hogy bizonyos lexikalizációs ösvényeket modellezni lehessen.

2.2. Az onomasziológia a lexikológia egyik ága. Nem a forma, hanem a jelentés felől indul ki, tipikus kérdése: Adott egy x fogalom, milyen lexikai egységek fejezik ki? Az onomasziológiai kutatások három fő iránya (Geeraerts 1997: 17):

- a. Diakrón szempontú: honnan származnak a lexikai egységek?
- b. A szócsoportoknak milyen strukturális jellemzői vannak?
- c. Milyen tényezők határozzák meg egy lexikai kategória kiválasztását?

A hagyományos onomasziológia a nyelvföldrajzi, dialektológiai kutatásokban volt népszerű, különösen a 20. század első felében. Az összehasonlító uralisztikában a történeti lexikológiai, lexikográfiai kutatásoknak ez az iránya nem vált elterjedtté, egy monografikus feldolgozást kell kiemelni: Veenker 1975-ben megjelent munkáját, amelyben hatalmas szóanyagot mozgató meg és rendez össze, ám az anyag elemzése elmaradt.

A (diakrón) onomasziológia az ezredfordulón új lendületet kapott a kognitív nyelvészeti szempontok és módszerek bevezetésével. A diakrón kognitív onomasziológia etimológiai kapcsolatokról függetlenül érdekes anyagok elemzését teszi lehetővé. Ezáltal egy nyelvcsaládon belül feltételezhetően poligenetikus lezármazási folyamatokat vázolhatunk fel (Koch 2008: 109). Azaz egy-egy lexéma eredetének, motivációs hátterének feltárása függetleníthető annak csupán etimológiai vizsgálatától.

Az alkalmazott módszer a lexikális lezármazás diakrón modellje (diachronic model of lexical filiation; Gévaudan – Wiebel 2004, Gévaudan 2007), ami a lexikális tipológia diakrón modelljének is tekinthető. Ez lényegében a lexikalizációs folyamat motivációinak a vizsgálatát, rendszerezését, modellezését jelenti. Ez önmagában nem tartalmaz új megközelítést, ahogy azt Grzega meg is jegyzi, a DCO többé-kevésbé az elméleti oldala a szemasziológia, az onomasziológia, a szóalkotás és az etimológia gyakorlati kombinációjának (Grzega 2002: 1023). Az újdonság valójában ezek kombinációjában, együttes vizsgálatában rejlik, mégpedig úgy, hogy a megvalósítás, megjelenítés számítógépen történik a legtöbb esetben. Valamint újdonság az is, hogy az évezred elején önálló diszciplínaként fellépő lexikális tipológiának (Koch 2001) a történeti modelljét megalakította. A történeti modell alapja pedig az, hogy a lexikális változás mögött mindig kettős motivációt kell keresni: a két, egymással kapcsolatban álló szóalak közötti formai és kognitív kapcsolatot. Koch és Marzo szerint a lexikalizáció formai és kognitív motivációjának diakrón tipológiai rendszerezése a következők miatt fontos (Koch – Marzo 2007: 273):

- (a) lehetővé teszi az egyes nyelvek motivációs „profiljának” megalkotását;
- (b) lehetővé teszi nyelveken átívelő tendenciák és idioszinkráziák megállapítását (Vannak-e „transzparensabb” vagy kevésbé transzparens nyelvek? Vannak-e „metaforikusabb” nyelvek?);

(c) lehetővé teszi nyelveken átívelő és nyelvspecifikus motivációs preferenciák megállapítását a kétdimenziós rácsos modellben (a formális és kognitív motivációk közötti kapcsolatok rendszerezése).

Az onomasziológiai módszert elsődlegesen dialektológiai, nyelvföldrajzi kutatások során alkalmazzák, már a 20. század elejétől, de számos más területen is – a kognitív nyelvészethez kapcsolódva –, mint például a gyermeknyelv-elsajátítás kutatásában. Az onomasziológiai lexikológia az elmúlt évtizedekben háttérbe szorult a modern (strukturalista) szemantika hatására, amely döntően szemasziológiai szempontú.

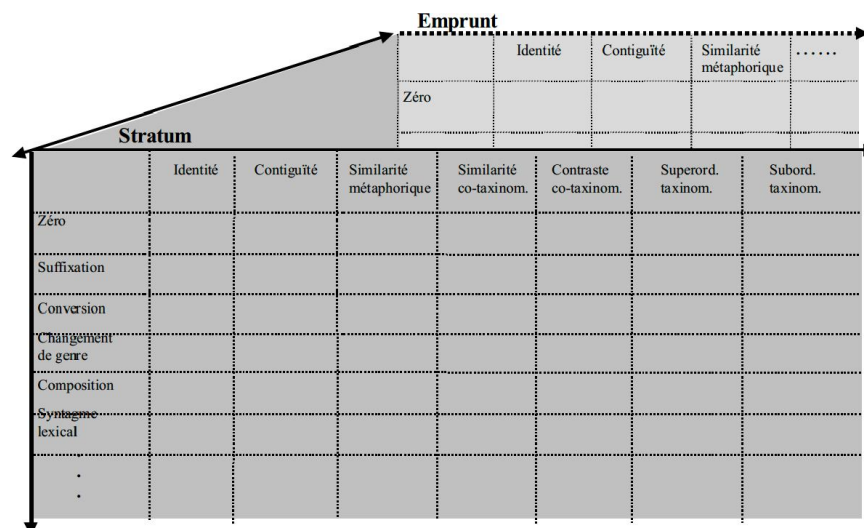
A szemasziológiai mechanizmusok során már létező szavak új jelentést kapnak/új jelentéssel bővülnek, az onomasziológiai mechanizmus eredményeképpen egy fogalmat új, vagy legalábbis egy másik szó (amennyiben a fogalom megnevezése már létezik a nyelvben) fejez ki. Ilyen értelemben a diakrón onomasziológia magába foglalja a szemasziológiát is, mert a formák viszonyait is számon tartva, az azonos kifejezések formai és jelentésváltozását is képes megmutatni.

Diakrón onomasziológiai (tágabb értelemben a történeti szemantikai) kutatások egyik központja az elmúlt években a tübingeni egyetem volt (elsősorban Andreas Blank, Paul Gévaudan, Peter Koch révén). Emellett fontos pillérnek számítanak Dirk Geeraerts munkái (l. Geeraerts 2010, de nagyon fontosak a korábbi munkái is, elsősorban 1997). Rajta kívül meg kell említeni Joachim Grzega tevékenységét: 2000-ben jelent meg először online folyóirata, az *Onomasiology Online*, amely annak ellenére jelentős, hogy úgy tűnik, hogy 2010-ben megszűnt. Az online történeti szótárak között pedig vannak olyanok, amely kognitív nyelvészeti, diakrón szemantikai (pl. metafora-elméleti) kutatásokhoz is remek anyagot nyújtanak (pl. Kathryn 2007).

A lexikai motivációk diakrón vizsgálatához két, ill. háromdimenziós sémát dolgoztak ki a tübingeniek. Gévaudan (2007) háromdimenziós modelljét alkalmazták például a DECOLAR projektben (<http://www.decolar.uni-tuebingen.de/>; *Bienvenus sur le site du Dictionnaire Étymologique et Cognitif des Langues Romanes*). A kétdimenziós modellt inkább szinkrón vizsgálatokhoz használják. Gévaudan leszármazás (filiation) modelljének három komponense van:

1. szemantikai leszármazás (semantische Filiation): az egymással kapcsolatban álló lexémák közötti kognitív kapcsolat, folyamat meghatározása;
2. morfológiai leszármazás (morphologische Filiation): az egymással kapcsolatban álló lexémák közötti formai kapcsolat meghatározása;
3. nyelvi rétegek közötti leszármazás (stratische Filiation): egy-egy nyelv különböző nyelvéllapotának (rétegének) összevetése. Ennek két fő csoportját határozza meg: közvetlen és paradigmatisz leszármazás (Stratisch-direkte Filiation – Stratisch-paradigmatische Filiation). Az első csoportba tartoznak például a

kölcsönzések, a lexikai folytonosság (Stratische Kontinuität), antonomázia, onomatopoezis, míg a másodikba a calque, az analógia stb.

Gévaudan háromdimenziós rendszere (Gévaudan – Wiebel 2004)

Mindhárom komponens egy-egy kategóriarendszert takar. Ezeknek a rendszereknek egyszerre kell megfelelniük tipológiai elvárásoknak és nyelvspecifikus elvárásoknak.

3. A DCO és az FM alkalmazása a nganaszanra

3.1. Mi a munkánk során nem a háromdimenziós leszármazásmodellt alkalmazzuk, hanem annak egy egyszerűbb – mint említettem, igazából szinkrón vizsgálathoz kidolgozott – kétdimenziós „változatát” (Koch – Marzo 2007). Ez a modell két „dimenziót”, a formai és szemantikai kapcsolatokat köti össze. Ugyanis ahogyan azt Koch és Marzo megjegyzi, a formai és a kognitív motiváció a nem-fonetikai nyelvi motiváció két dimenziója, mivel kölcsönösen feltételezik egymást (Koch – Marzo 2007: 262).

A mi esetünkben a harmadik komponensbe sorolt kategóriákat úgy jelenítjük meg, hogy a korábbi nyelvállapotokat, a nganaszan esetében rekonstruált alapnyelveket (PU, PS, PNS) önálló nyelvként vesszük fel, a kölcsönzés különböző eseteit pedig a formai kapcsolatoknál jelenítjük meg. A különbség egy átvétel és egy leánynyelvi reflex megjelenítésében a kapcsolatok minősítésénél jelentkezik: előbbi esetben kölcsönzésként szerepel a rendszerben, utóbbiban lexikai folytonoságként (lexical continuity).

Egy diakrón kognitív onomasziológiai munkálat alapja egy egyszerű motivációs séma. Ez meghatározza a szótár felépítését is:

lexéma 1 (L1)	<	formai kapcsolat	>	lexéma 2 (L2)
fogalom 1 (C1)	<	kognitív kapcsolat	>	fogalom 2 (C2)

Ahol L1 = forrásforma, L2 = célforma, C1 = forrásfogalom, C2 = célfogalom. C1 kognitív kapcsolatban van C2-vel, L1 formális kapcsolatban van L2-vel. Ez azt jelenti, hogy minősítjük és listázzuk mind a kognitív (azaz az adott formához köthető jelentések közötti), mind a formális (azaz a szóalakok közötti) kapcsolatokat. Például:

L1: *lɒbsə*   >>   képzés   >>   L2: *lɒbsəkəə*

C1: 'bölcső'   >>   kontiguitás   >>   C2: 'legkisebb gyerek a családban'

Ahhoz, hogy ezeket a kapcsolatokat rendszerezni tudjuk, listákra van szükségünk. A listák összeállítását nagyban meghatározza az az elvárás, hogy lefedje a nyelvspecifikus jelenségeket, és ezt lehetőleg a nyelvtipológia fogalmaival, rendszereivel tegye meg.

E szempontrendszer előnye, hogy a formális eljárásokat – mint például szóképzés, összetétel, konverzió vagy zéró-deriváció – és a szemantikai eljárásokat együtt, egyidejűleg tudja vizsgálni. Meg lehet határozni a verbalizáció módját (összetétel, szemantikai változás stb.) és a forrás- és a célfogalom közötti kapcsolatot, valamint a forrásforma és a célforma közötti kapcsolatot.

3.2. Listák, korpuszok

3.2.1. Szótári alak

A szótár alapja természetesen a szótári alakok listája. A nganaszan esetében vannak létező elektronikus korpuszok, adatbázisok, szótárak (Kosterkina et al. 2001; Wagner-Nagy 2006). Az alapkorpuszt a Kosterkina et al. 2001 szótára jelenti, amely kb. 8000 szóalakot tartalmaz, és a mai napig az egyetlen gyakorlati nganaszan szótár.

A szótári alakoknál a következő információk fontosak: nyelv (ahol releváns: nyelvjárás) – hiszen további nyelvek is szerepelnek a rendszerben. Az adott elem szófaja, morfológiai szerkezete, opacitása (transzparencia [+/-] vagy [?]), azaz motivált-e az adott lexéma vagy nem. Szükséges megadni a forrást: ez elsősorban egy alapforrás megadását jelenti. Amennyiben az alapforrásban nem található meg, akkor más forrást adunk meg.

Szókak – jelentés párok szerkesztési oldala

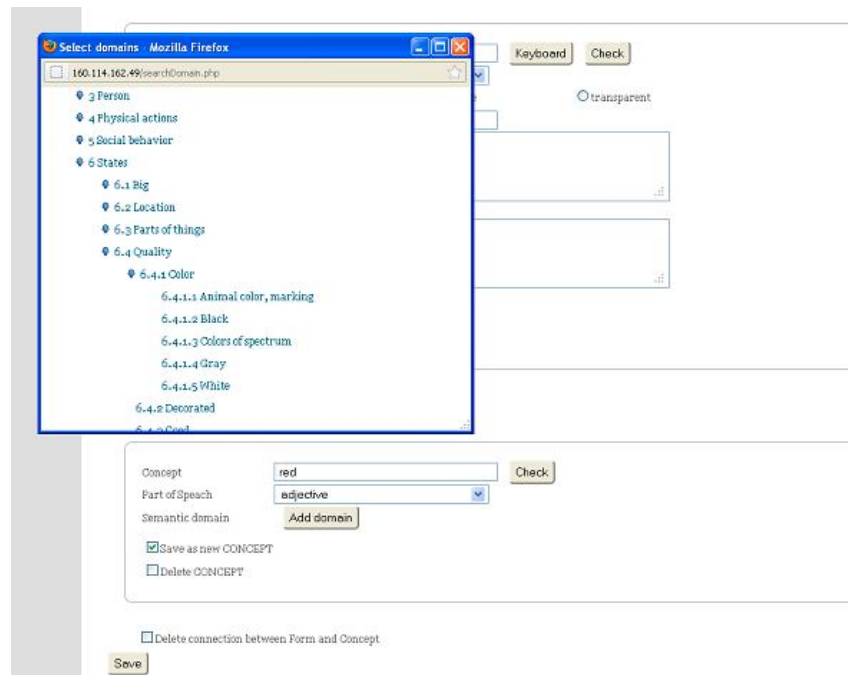
Ha van forrás, amely megad egy jellemző környezetet, kontextust, akkor lehetőség szerint azt szintén be kell mutatni. Végül helyet kell adni szöveges megjegyzéseknek, kommentárnak: minden olyan információnak, amelyek nem kívül esnek a fenti kategóriákon, de fontosak (pl. a minősítések bizonyossága stb.).

3.2.2. Fogalmak (jelentések, fogalmi körök)

Az onomasziológiai megközelítés a jelentések, jelentéscsoportok szerinti megközelítést jelenti, azaz arra a kérdésre igyekszik válaszolni, hogy egy adott fogalmat egy adott nyelvben hogyan fejeznek ki. Ehhez a lehető legáltalánosabb fogalmi listára van szükségünk, lehetőség szerint olyanra, amelyet a tipológiában általánosan használnak. A tipológiában, dokumentációs nyelvészetben, történeti nyelvészetben ugyanakkor számos fogalomlistát találunk. Szótárunkban a legfrissebb, ugyanakkor a leginkább ajánlott listát alkalmazzuk. A List of Semantic Domains (v.4) for Rapid Word Collectiont (<http://rapidwords.net/>) a dokumentációs nyelvészetben jól ismert Summer Institute of Linguistics (<http://www.sil.org/>) munkatársai állítottak össze dokumentációs nyelvészeknek. Kilenc nagy fogalmi csoportba kb. 2000 kisebb csoportot sorolnak.

Eljárásunk a következő: a munkálatok során szótári anyagokat dolgozunk fel, a szótárakban megadott jelentéseket megtartjuk. A jelentéseket rendeljük hozzá a megfelelő fogalmi körhöz vagy körökhöz.

Fogalmi körök szerkesztési felülete

3.2.3. Formai eljárások (processes)

Listázzuk a formai eljárásokat is, ezeknek a „mélységét” az anyag mennyisége és a technikai lehetőségek határozzák meg. Az alapvető formai eljárások: képzés, átvétel, összetétel, konverzió/jelentésváltozás, amelyeket kisebb alcsoportokra lehet osztani.

Gévaudan a román nyelvekre a következő rendszert alkalmazta (Gévaudan 2007):

grammatikai változás	morfológiai bővülés	morfológiai redukció	lexikai alakok kombinációja
konverzió	szuffixáció	toldalékvesztés (Affixwechsel)	szintagmatikus kompozitum
ragozott alak konverziója	prefixáció	elvonás	morfológiai kompozitum
számváltás (Numeruswechsel)	paraszintézis	törövidülés (Wortstammkürzung)	kontamináció
nemváltás (Genuswechsel)	affixált kompozitum (Affigierende K.)	rövidülés	
	affixoid kompozitum (Affixoide K.)		

A mélységet leginkább – a nganaszanra egyébként is legjellemzőbb – szóképzésen lehet szemléltetni:

labsə-kəə : szóképzés > névszóképzés > melléknévképzés

3.2.4. Kognitív kapcsolatok (relations)

Több lehetőség kínálkozik arra is, hogy milyen módon és milyen mélységig elemezzük a jelentések közötti kognitív kapcsolatokat. Egyfelől célszerű azokat a listákat alkalmazni, amelyeket a nemzetközi lexikográfiában alkalmaznak (annak terminológiájával együtt), másfelől figyelembe kell venni az adott nyelvnek, nyelvcsoporthoz a jellemzőit, tekintettel azokra a nyelvekre is, amelyek adatait később csatoljuk.

Úgyhogy megint csak visszautalunk a tübingeni kutatók munkáira. Meg kell jegyezni, hogy több helyen több, különböző listát mutatnak be (pl. Blank 2001, Gévaudan 2007, Koch – Marzo 2007, Koch 2008). A különbség „csak” a részletekben rejlik. Különbséget kell tenni a kapcsolatok és az eljárások között:

szemantikai kapcsolat (relation)	szemantikai eljárás (process)
azonosság	azonosság (verbum proprium)
taxonomikus inklúzió	specifikáció
	általánosítás
azonos mértékű taxonomikus inkompabilitás	azonos mértékű hiponim átvitel
kontiguitás	metonímia
hasonlóság	metafora

(Gévaudan 2007: 110 alapján)

Azaz, például, ahol a kognitív kapcsolat alapja metonimikus eljárás, ott a kapcsolatot kontiguitásként minősítjük: vö. *labsə* 'bölcse' > *labsəkəə* 'a legkisebb gyerek a családban'.

PROCESSES AND RELATIONS

SOURCE
 Form: Keyboard Check
 Concept: raven, crow

TARGET
 Form: Keyboard Check
 Concept: black

Load

Certainty: Certain Uncertain

Process Type: Add

Relation Type: Add

Comment:

Delete Relation and Process

Save

configuity
 conceptual configuity
similarity
 co-taxonomic similarity
 conceptual similarity
 onomatopoeic similarity
 taxonomic subordination
 taxonomic superordination
identity
 conceptual identity
taxonomic inclusion
 generalization
 specialization

A kapcsolatok és az eljárások szerkesztési oldala

Érdeemes bemutatni Blank (2001) ennél differenciáltabb alaprendszerét, amely a három arisztotelészi elvre vezethető vissza: hasonlóság, ellentét, összefüggés (kontiguitás):

1. hasonlóság

- 1.1. metaforikus hasonlóság (*láb* (testrész) > *hegy lába*)
- 1.2. taxonóm rendszerben azonos mértékben alárendelt tagok közötti (co-taxonomic) hasonlóság (pl. JAGUÁR és TIGRIS, amelyek a NAGYMACSKA alá rendeződnek)
- 1.3. taxonomikus alárendelés (pl. an. *hound* 'kutya' > 'vadászkutya')
- 1.4. taxonomikus fölrendelés (pl. an. *man* HUMAN BEING < MALE HUMAN BEING, Koch 2001: 1159)
- 1.5. konceptuális azonosság (pl. an. *freedom* STATE OF BEING FREE < *free* STATE OF BEING FREE, Koch 2001: 1159)
- 1.6. formális hasonlóság (pl. *motor* + *hotel* > *motel*). Jellemző esete a népetimológia.

2. ellentét

- 2.1. taxonóm rendszerben azonos mértékben alárendelt tagok közötti (co-taxonomic) ellentét (vagy antonimikus ellentét), (pl. an. *bad* 'nem jó' > an. (szleng) 'kiváló', vö. m. *durva*)
- 2.2. antifrasztikus ellentét (pl. fr. *pensionnaire* 'vendég családi penzióban' > fr. (Argot) 'elítelt')³

3. kontiguitás

- 3.1. konceptuális kontiguitás (pl. *pupilla* ~ *szemfeketéje*)
- 3.2. szintagmatikus kontiguitás (pl. an. *motor car* > *car*)

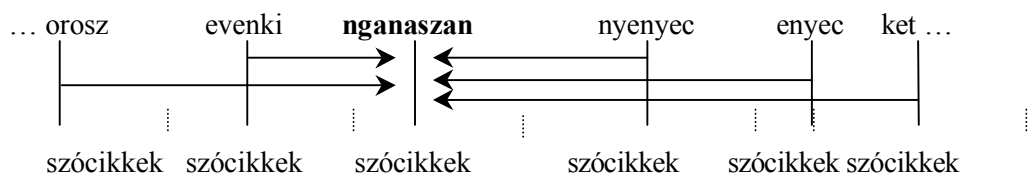
Gévauadan rendszere nagymértékben épül Blank rendszerére. Mi is Gévauadan rendszerét vesszük alapul, fenntartva annak a lehetőségét, hogy a későbbiekben ezt módosíthatjuk. Azzal természetesen tisztában vagyunk, hogy előfordulnak olyan kapcsolatok, amelyek esetében nem választható szét pl. a metaforizáció és metonimizáció művelete, vagy nem írható le kapcsolat egy tiszta művelettel. A program lehetőséget ad arra, hogy egy kapcsolatot több művelettel is jellemezzünk.

3.3. Bővítési, fejlesztési lehetőségek

A szótár kialakítása során törekszünk arra, hogy a rendszer rugalmas és folyamatosan bővíthető legyen. A bővítési lehetőségek közül emelek ki kettőt:

3.3.1. Areális dimenziók

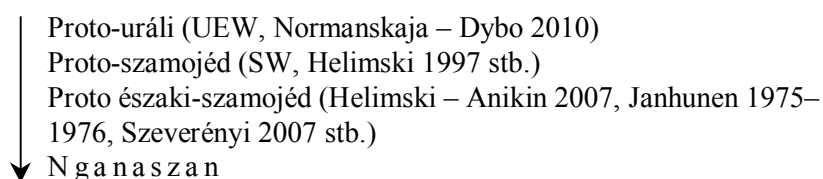
A szótár nemcsak a nganaszan szókinccsnek az ősi eredetű, szamojéd és uráli eredetű részét elemzi, hanem azokat az elemeket is vizsgálja, amelyek átvétel útján kerültek a nganaszanba. Ezáltal, ha a szótárban megadjuk az átadó nyelvet és magát az adatot, akkor tulajdonképpen az adott nyelvnek a nganaszánhoz hasonló szótárát kezdjük el építeni: legyen az evenki, ket, nyenyec vagy orosz:

³ A finnugor nyelveket illetően egy érdekes példa: a finn *pakkainen*, *pakainen* 'hideg, fagyos' jelentésű szó etimológiai megfelelője a számiban *bākkās*, ami viszont 'meleg'-et jelent. Az SSA kérdőjelet tesz az etimológia mellé (2: 295). Minden bizonnyal a fagy égető érzete a motiváció.

3.3.2. Nyelvgenetikus dimenziók

A kialakításnál fontos szempont, hogy a nganaszan legősibb rétegét vizsgáljuk, azaz feldolgozzuk a történeti szakirodalmat is. Mivel a különvált nganaszan nyelvet nem tudjuk korszakolni (talán csak Castrén által a 19. század közepén gyűjtött anyag képvisel egy a maitól jól elkülöníthető és meghatározható, ámde hiányos nyelvi állapotot), így csak a korábbi alapnyelvekhez tudunk viszonyítani. Praktikus okokból ezeket a nyelveket ugyanúgy kezeljük, mint az élő természetes nyelveket, a különbségek a kapcsolatok minősítésénél jelentkeznek.

Azáltal, hogy feldolgozzuk a lehetőség szerinti legbővebb szókészletet, láthatóvá válnak azok az elemek, amelyek eredete ismeretlen.

3.4. Problémák

Természetesen a munka folyamán számos elvi és gyakorlati probléma merül(het) fel. Ezek közül kettőt emelek ki.

3.4.1. Nyelvek ~ nyelvjárások

A szótárnak a nganaszan esetében – a korpusz és a nyelv jellegéből adódóan – nem kell tekintettel lennie a nyelvjárásokra. Rögtön más lesz azonban a helyzet, amikor újabb, nyelvjárásilag tagoltabb nyelveket kapcsolunk a rendszerbe. Ilyenkor az arany középutat követjük: egyfelől a lehető legfrissebb, legújabb szóanyag képezi az elsődleges korpuszt, másfelől a nyelvjárások megjelenítésénél is a logikus ésszerűség a mérce: a nyenyec esetében két nyelvet veszünk fel (tundrai és erdei), az enyec esetében szintén (tundrai és erdei). Előfordul, hogy olyan nyelvi adatot kell feldolgozni, amelynek a nyelvjárási hovatartozása kérdéses, ilyenkor az adott nyelvet használjuk defaultként (a keresésnél persze össze lehet vonni a különböző funkciókat, azaz pl. lehet keresni egyszerre az összes nyenyec adatban, de külön a tundraiban vagy az erdeiben is).

3.4.2. Diakrónia és szinkrónia

Talán jól látható, hogy a szótárban – szándékaink ellenére, de kikerülhetetlenül – keveredni fog a szinkrón és a diakrón elemzés. Könyvtárnyi szakirodalma van annak a kérdésnek, hogy a poliszémia és jelentésváltozás közötti határ hol és

hogyan húzható meg (pl. az egyik legfrissebb munka Zalizniak 2008). Egy hiányosan dokumentált nyelv esetében ez még inkább problémás lehet, hiszen a szinonim alakok gyakran még sokáig élnek egymás mellett, és nem mindig lehet határozottan eldönteni, hogy poliszémiával állunk-e szemben vagy jelentésváltozással, de ennek eldöntéséhez nem mindig áll rendelkezésre elegendő adat. A szótárban mindenesetre mindig állást kell foglalni, erre több eszköz is rendelkezésre áll, így a minősítés bizonyosságának a jelzése, illetve minden minősítésnél, párosításnál, szóalagnál lehetőség van szöveges magyarázatot adni. Azaz ebben is a folyamatok, kapcsolatok leegyszerűsítése történik, ugyanakkor az alternatív magyarázatokra, a döntések indoklására van lehetőség. Technikailag a poliszém hálózatok úgy dolgozzuk fel, hogy minden jelentéshez hozzákapcsoljuk ugyanazt a szóalakat, ezáltal a poliszém alakok egyszerűen lesznek kereshetők.

3.5. Példák

A következőkben néhány egyszerű felhasználási lehetőséget mutatok be.

3.5.1. A legalapvetőbb elvárás természetesen az, hogy mit tudhatok meg egy-egy szóalagról. Maradjunk a már fentebb említett *labsə* szónál:

forma: <i>labsə</i>	fogalom: BÖLCSŐ
• szófaj:	melléknév
• morfológiai szerk.:	tő
• irodalom:	Kosterkina et al. 2001: 85

A *labsə* a forrása a következőnek:

• fogalom:	A LEGKISEBB GYEREK A CSALÁDBAN
• forma:	<i>labsəkəə</i>
• irodalom:	Kosterkina et al. 2001: 85
• kognitív kapcsolat:	konceptuális kontiguitás
• formai eljárás:	képzés > melléknévképzés

A *labsə* a célja a következőnek:

• célfogalom:	BÖLCSŐ
• célforma:	<i>lapćz (l'aps̀z)</i>
• opacitás:	+
• irodalom:	UEW

Látható, hogy az egymással összefüggő alakok „szóláncokat” alkotnak:

lapćz (l'aps̀z) > labsə > labsəkəə

Ez a példa jól illusztrálja, hogy ezzel a módszerrel és eszközzel meg tudjuk rajzolni a nganaszan nyelv szókincsének kognitív hálóját.

3.5.2. Szóképzés és kognitív kapcsolatok

Az alábbi példa azt mutatja be, hogy az eddig történeti kutatások mennyire nem foglalkoztak a szókinccnek azzal a rétegével, amely nem ősi eredetű, hanem többnyire belső keletkezésű. Egy diakrón onomasziológiai elemzés egyszerre mutatja meg a történeti hátteret és a kognitív kapcsolatokat.

Az eddigi lexikológiai, lexikográfiai kutatások a ng. *hunsə-* szóról annyit jegyeznek meg, hogy proto-szamojéd eredetű. Azt jól tudjuk, hogy a nganaszan képzőkben gazdag, sok prototipikus jelentést képzett alak fejez ki.

Forrás1: proto-szamojéd * <i>ponsə</i> 'fremd' (SW127)				
↓				
Forrás2: nganaszan * <i>hunsə-</i>				
↓				
szó-faj	célfogalom	célforma	formális kapcsolat (deriváció)	reláció
adj.	MÁS/KÜLÖNBÖZŐ/ IDEGEN	<i>hunsə-ə</i>	melléknévképző	konti- guitás
ige	VÁLTOZIK	<i>hunsə-im-śa</i>	transzlatívusz	
	ELFORDUL	<i>hunsə-im-śi</i>	transzlatívusz	
	MEGKÜLÖNBÖZTET	<i>hund'a-mti-si</i>	transzformatívusz	
	ELKÜLÖNÍT/FELOSZT	<i>hund'a-ir-si</i>	kauzatívusz	
	VISSZAFORDUL	<i>hunsə-bə-sa</i>	?	
adv.	MÁSKÉPP/MÁSHOGY	<i>hunsə-ə-mənu</i>	adj.+prolatívusz	

3.5.3. Melléknevek forrásfogalmi

Egy-egy szó faj forrásai is felkutathatók, listázhatók. Az alábbi példák a nganaszan melléknevek forrásfogalmait mutatják be (Szeverényi 2007 alapján).

A táblázat csak a fogalmakat tartalmazza, a további minősítéseket nem (azonban természetesen ezek is elérhetők). Visszatérve Kochék céljaihoz: ha szemügyre vesszük a listát, akkor láthatjuk, hogy a legtöbb kapcsolat tipológiai szempontból nem meglepő. Semmi különleges nincs abban, hogy például a nganaszanban az 'édes' jelentésű szó forrása egy 'cukor' jelentésű elem, vagy hogy az 'értelem' jelentésű elem a forrása az 'okos' jelentésű szónak, vagy a 'kék' az 'ég(bolt)' jelentéséből építkezik. Az már ritkább, és tipológiai szempontból is ér-

dekes, hogy bizonyos tulajdonság, entitás hiánya jelent pozitív tulajdonságot (pl. 'hazugság nélkül' > 'becsületes', 'piszok nélküli' > 'tisztá' stb.).

Összességében egy ilyen lista ismeretében releváns megállapításokat tudunk tenni egy adott nyelv lexikalizációs mechanizmusainak kognitív háttéréről. Ha kiegészítjük a párokat a nyelvi adatokkal, alaki kapcsolatokkal, akkor már egy egész komplex elemzést tudunk elvégezni. És természetesen listánk lesz azokról az elemekről is, amelyek motiválatlanok és eredetük ismeretlen.

S amennyiben több nyelvből is van hasonló rendszerezett listánk, azzal már összehasonlító kutatásokat (tipológiai, etimológiai stb.) is tudunk végezni.

FORRÁSFOGALOM	CÉLFOGALOM
1. hóvihar ?	energikus/erős
2. belső rész nélkül	üres
3. bölcső	fiatal (a legutolsó, legkisebb gyerek a családban)
4. cukor	édes
5. csendes	nyugodt
6. csont	sovány
7. dér	ősz (szín)
8. édes	finom
9. ég	kék
10. emberi	udvarias
11. erő nélküli	gyenge
12. értelem	okos
13. eszik/étel	éhes
14. ész nélkül	buta
15. ész	okos
16. fel, felső	hosszú
17. félelem nélkül	bátor
18. fény	fényes, világos
19. ferde	fáradt
20. féreg	hosszú
21. folyadék alja, üledék	zavaros (~ sárga, zöld, barna)
22. fulladás, fojtás	keskeny, szűk
23. fű	zöld
24. füst, gőz	szürke, kék
25. genny	savanyú/keserű
26. kő ?	goromba
27. gyenge	lusta
28. hall, megtud	ismert/híres

29. hamar	gyors
30. has/gyomor	kövér
31. hazugság nélküli	becsületes
32. helyes, igazi	becsületes
33. hézag, köz	tágas
34. hó, jég	fehér
35. hosszú	messzi, messze
36. .hús hiánya	sovány
37. kemény szív	bátor
38. kicsi	kevés
39. kör	kerek
40. kör, korong ~ örvény ~ csévé, begöngyöl, becsavar	kerek
41. mező	illatos
42. munka	szorgalmas
43. nap	fényes, világos
44. nap	meleg
45. név	híres
46. név	idősebb
47. lassú	nyugodt
48. piszok	piszkos
49. piszok nélküli	tiszta
50. rosszul él	szegény
51. só	sós ízű
52. só	sótlan
53. szájalom nélküli	kegyetlen
54. szénpor	fekete
55. szerencse, siker	szerencsés, sikeres, boldog
56. szerencse, siker nélküli	szerencsétlen, boldogtalan
57. szív nélkül	gyáva
58. szűk	éhes
59. tágas, széles	bő (ruha)
60. teker, göngyöl	kerek
61. tojássárga	sárga
62. ujj	sovány
63. üledék, folyadék alja	zavaros
64. varjú	fekete
65. vékony	sovány

3.5.4. Fogalmi körök: állatnevek

Végezetül egy rövid példa arra, hogy miért jó tisztában lenni azzal pontosan, hogy pontosan mit nem tudunk. Az alapkörpuszban (= Kosterkina et al. 2001) 66 állatnevet találunk. Ha ezeket eredetük szerint csoportosítjuk, akkor a következő adatokat kapjuk (szekunder alapforrások: UEW, Normanskaja – Dybo 2010, Janhunen 1977b, Helimski–Anikin 2007, Helimski 1997)

proto-uráli eredetű		7
proto-szamojéd		12
proto északi-szamojéd		6
----- más északi-szamojéd megfelelés (eddig nem minősített)		6
átvétel	orosz	2
	evenki (tung.)	3
belső szóalkotással keletkezett, transzparens		2
ismeretlen eredetű, nem minősített		34

Ilyen adatok ismeretében szűkíteni tudjuk kutatási területünket. Látható, hogy az állatnevek közel fele ismeretlen eredetű, ill. a legközelebbi rokon nyelvekben is más eredetű szót használnak, az átvételek és a belső keletkezésű motivált alakok aránya minimális. A feladat adott: az ismeretlen eredetű lexémák nyomára bukkanni. Ez viszont már ténylegesen alapkutatást igényel.

Ha a teljes szókincsre próbálunk statisztikát készíteni, akkor azt mondhatjuk, hogy a Kosterkina et al. 2001-es szótár egy kb. 3500 szóalakból álló korpuszt képez. A nganaszan nyelv ősi rétegeihez (PU, PS, PNS) kb. 500 szóalak tartozik (ebbe beletartoznak azok az elemek is, amelyek csak a Castrén által a 19. században, illetve még korábban gyűjtött anyagokban fordulnak elő), az ismert kölcsönzések száma néhány tucat (nem számítva természetesen a legújabb orosz átvételeket). Ennek alapján a nganaszan szókincs 80–85%-a belső keletkezésű vagy ismeretlen eredetű. Tehát bőven van még mit kutatni.

4. Összefoglalás

Visszatérve a címben feltett kérdésre: mire is jó egy online diakrón kognitív onomasziológiai szótár?

Azáltal, hogy online, gyors. Kombinált keresési lehetőségei lerövidítik a kutatási időt, s amennyiben a keresési lehetőségeket és kombinációkat jól alakítják ki, akkor új eredményeket szolgáltatathat mind az uralisztika, mind a (diakrón) lexikális tipológia számára.

Azáltal, hogy nem papíralapú, a szótár megmutatja azt is, amit nem tudunk, és nem csak azt, amit tudunk az adott nyelv, nyelvek lexikonáról. Ez azért lényeges, mert a kis szibériai nyelvek esetében a történeti és a leíró lexikográfiai munkálatok még csak most kezdenek „összeérni”: a korábbi összehasonlító történeti munkálatok egy szűkebb anyagon történtek, fontos, hogy a történeti kutatások kiterjedjenek a közelmúltban lejegyzett nyelvi anyagra is – és az erre való törekvés néhány paleoszibériai nyelv esetében már jól látható.

Az online felületnek továbbá az is az előnye, hogy a rendszert úgy lehet kialakítani, hogy a szótárt folyamatosan lehet javítani, bővíteni, akár újabb nyelvek bevonásával. Ez egy papíron megjelenő szótár esetében csak akkor lenne lehetséges, ha az adott munkát újra kiadnák átdolgozva.

Végezetül: olyan új típusú összefüggéseket tesz láthatóvá, amelyek megfelelnek a kor lexikális tipológiai, történeti szemantikai elvárásainak, ill. új szempontokat emel be a hagyományos uráli összehasonlító történeti kutatásokba.

Irodalom

- Aikio, Ante (2002), *New and Old Samoyed Etymologies*. FUF 57: 9–57.
- Allan, Kathryn (2007), *Metaphor and Metonymy. A Diachronic Approach*. *Publications of the Philological Society* 42. Wiley-Blackwell.
- Anikin, A. E. [Аникин, А. Е.] (2000), *Этимологический словарь русских диалектов Сибири: Заимствования из уральских, алтайских и палеоазиатских языков*. Наука, Москва – Новосибирск.
- Anikin, A. E. – Helimskij, E. A. [Аникин, А. Е. – Хелимский, Е. А.] (2007), *Самодийско-тунгусо-маньчжурские лексические связи. Языки славянской культуры*, Москва.
- Blank, Andreas (2001), *Words and Concepts in Time: towards Diachronic Cognitive Onomasiology*. www.metaphorik.de 01/2001.
- Fortescue, Michael (2005), *Comparative Chukotko-Kamchatkan Dictionary*. *Trends in Linguistics. Documentation*. Mouton de Gruyter, Berlin – New York.
- Fortescue, Michael (2011), *The relationship of Nivkh to Chukotko-Kamchatkan revisited*. *Lingua* 121: 1359–1376.

- Fortescue, Michael – Jacobson, S. – Kaplan, L. (1994, 2010²), *Comparative Eskimo Dictionary*. Alaska Native Language Press, Fairbanks.
- Futaky, István (1983), Zur Frage der nganasanisch–tungusischen Sprachkontakte. In: Bereczki Gábor – Domokos Péter (szerk.), *Urálisztikai Tanulmányok 1. (Hajdú Péter 60. születésnapja tiszteletére.)* Budapest, ELTE Finnugor Tanszék. 155–162.
- Futaky, István (1990), Etymologische Beiträge zum Nganasanischen. In: *Specimina Sibirica 3.* Szombathely, BDTF. 51–55.
- Geeraerts, Dirk (1997), *Diachronic Prototype Semantics*. Oxford, Clarendon Press.
- Geeraerts, Dirk (2010), *Theories on Lexical Semantics*. Oxford, Oxford University Press.
- Gévaudan, Paul – Dirk Wiebel (2004), *Dynamic Lexicographic Data Modelling. A Diachronic Dictionary Development Report. LREC 2004.* http://homepages.uni-tuebingen.de/paul.gevaudan/lrec_gevaudanwiebel2004.pdf (2012. január 3.)
- Gévaudan, Paul (2007), *Typologie des lexikalischen Wandels*. Stauffenburg, Tübingen.
- Grzega, Joachim (2002), Some aspects of modern diachronic onomasiology. *Linguistics* 44: 1021–1045.
- Grzega, Joachim (2004), *Bezeichnungswandel: Wie, Warum, Wozu? Ein Beitrag zur englischen und allgemeinen Onomasiologie*. Winter, Heidelberg.
- Hajdú, Péter (1953), Die ältesten Berührungen zwischen den Samojeden und den Jenisseischen Völkern. *Acta Orientalia III*, MTA, Budapest. 73–101.
- Helimski, Eugen (1997), Die matorische Sprache = SUA 41, Szeged, JATE.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (1982), Keto-Uralica. In: Alekseenko, E. A. – Gohman, I. I. – Ivanov, V. V. – Toporov, V. N. (szerk.) [Алексеевко, Е. А. – Гохман, И. И. – Иванов, В. В. – Топоров, В. Н. (ред.)], *Studia Ketica (Кетский сборник)*. Наука, Ленинград. 238–251.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (1986), *Etymologica 1–48. Материалы по этимологии маторско-тайгийско-карагасского языка.* NyK 88: 119–143.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (1992–1993), *Etymologica 49–79. Материалы по этимологии маторско-тайгийско-карагасского языка.* NyK 93: 101–123.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (2000a), *Компаративистика, уралистика. Лекции и статьи. Языки Русской Культуры*, Москва.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (2000b), Протосаамский и самодийский: корпус этимологий в свете современных данных самодистики. In: Helimskij, E. A. 2000a: 202–217.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (2000c), Самодийская лингвистическая реконструкция и праистория самодийцев. In: Helimskij, E. A. 2000a: 13–25.
- Helimskij, E. A. [Хелимский, Е. А.] (2000d), Самодийско-тунгусские лексические связи и их этноисторические импликация. In: Helimskij, E. A. 2000a: 278–283.
- Janhunen, Juha (1975–76), Adalékok az északi-szamojéd hangtörténethez: vokalizmus. *Az első szótagi magánhangzók.* NéNy 19–20: 165–188.
- Janhunen, Juha (1977a), *Samoyed–Altaic Contacts.* MSFOu 158: 123–129.

- Janhunen, Juha (1977b), *Samojedischer Wortschatz = Castrenianumin toimitteita* 17, Helsinki.
- Janhunen, Juha (1982), On the structure of Proto-Uralic. *FUF* 44: 23–42.
- Janhunen, Juha [Янхунен, Юха] (1991), Нганасаны и распад прасамодийской языковой общности. In: Семинар »Проблемы происхождения народов уральской языковой семьи«. Ижевск. 16–19.
- Kathryn, Allan (2007), *Metaphor and Metonymy: A Diachronic Approach = Publications of the Philological Society* 42. Wiley-Blackwell.
- Koch, Peter (2001), Lexical typology from a cognitive and linguistic point of view. In: Haspelmath, Martin – Ekkehard König – Wulf Oesterreicher – Wolfgang Raible (Hrsg.), *Linguistic Typology and Language Universals = Handbook of Linguistics and Communication Science* 20/2. Mouton de Gruyter, Berlin. 1142–1176.
- Koch, Peter (2008), Cognitive onomasiology and lexical change. Around the eye. In: Vanhove, Martine (ed.), *From Polysemy to Semantic Change = SLCS* 106. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 107–138.
- Koch, Peter – Marzo, Daniela (2007), A two-dimensional approach to the study of motivation in lexical typology and its first application to French high-frequency vocabulary. *Studies in Language* 31/2: 259–291.
- Kosterkina, N. T. – Momde, A. Č. – Ždanova, T. Ju. [Костеркина, Н. Т. – Момде, А. Ч. – Жданова, Т. Ю.] (2001), *Словарь нганасанского–русский и русско–нганасанский*. Филиал издательство Просвещение, Санкт-Петербург.
- Kostjakov M. M. [Костяков, М. М.] 1984: *Енисейско–самодийские лексические общности*. *SF* 20: 199–206.
- Nikolaeva, Irina (2006), *A Historical Dictionary of Yukaghir*. Trends in Linguistics. Documentation. Mouton de Gruyter, Berlin – New York.
- Normanskaja, Ju. V. – Dybo, A. V. [Норманская, Ю. В. – Дыбо, А. В.] (2010), *Тезаурус. Лексика природного окружения в уральских языках*. Тезаурус, Москва.
- Poljakov, V. A. (1980), Über die selkupischen Lehnwörter im Jugischen und Ketischen. *SF* 16: 216–222.
- Rédei, Károly (1999), Zu den uralisch-jukagirischen Sprachkontakten. *FUF* 55: 1–58.
- Róna-Tas, András (1980), On the earliest Samoyed–Turkish contacts. *CIFU* III/3: 377–385.
- Róna-Tas, András (1988), Turkic influence on the Samoyed languages. In: Sinor, Denis (ed.), *The Uralic languages*. E. J. Brill, Leiden – New York – København – Köln. 742–748.
- Sammallahti, Pekka (1975), Über das Vokalsystem des Urnordsamojedischen. *FUF* 41: 86–112.
- Sammallahti, Pekka (1988), Historical Phonology of the Uralic Languages. In: Sinor, Denis (ed.), *The Uralic Languages*. E. J. Brill, Leiden – New York – København – Köln. 478–554.

- Stachowski, Marek (1998), An example of Nganasan-Dolgan linguistic contact. *Turkic Languages* 2: 126–129.
- Szeverényi Sándor (2007), Tulajdonságfogalmak lexikai kategorizációja a nganaszban. PhD-disszertáció. Szeged.
- Terent'ev, B. A. [Тереньтев, В. А.] (1999), Древнейшие тюркско–самодийские языковые контакты. *JSFOu* 88: 173–200.
- Veenker, Wolfgang (1975), Materialien zu einem onomasiologisch-semasiologischen vergleichenden Wörterbuch der uralischen Sprachen = Hamburger Uralistische Forschungen I. Hamburg
- Wagner-Nagy Beáta é.n.: PS etimológiák és nganaszban megfelelőik. Kézirat.
- Wagner-Nagy Beáta (2006), Nganaszban morfológiai szótár. Kézirat.
- Werner, Heinrich (1998), Probleme der Wortbildung in den Jenissej-Sprachen = *Lincom Studies in Asian Linguistics* 25. Lincom Europa, München.
- Werner, Heinrich (2002), Vergleichendes Wörterbuch der Jenissej-Sprachen 1–3. Harrasowitz Verlag, Wiesbaden.
- Zalizniak, Anna (2008), A catalogue of semantic shifts: Towards a typology of semantic derivation. In: Vanhove, Martine (ed.), *From Polysemy to Semantic Change: Towards a typology of lexical semantic associations*. *Studies in Language Companion Series* 106: 217–232.